

KISA SÜREN SAVAŞLAR KALICI SONUÇLAR SAĞLAMAZ. UZUN SÜREN SAVAŞLARIN SONUÇLARIYSA GENELDE UZUN SOLUKLU OLUR.

Yüce Amaç

William J. Stuntz

Sadece TNR Online'da

12.06.05

1861 yılında Abraham Lincoln ülkesinden geriye kalanları, dönemin revaçta ifadesiyle, "Eski Birliği" yeniden kurmak için savaşa sürükledi. Mississippi Nehri'nde serbest dolaşım, Güney limanlarında gümrük vergisi toplama hakkı, Güney Carolina ve Florida sahillerindeki kalelerden birkaç tanesini elde etmek... O yaz genç Amerikan erkeklerinin birbirlerini öldürmelerine neden olan meseleler bunlardı.

Hepsi de boş hayallerdi. "Eski Birlik" sonsuza dek elden gitmişti. Olayların gelişimi, savaşın kâhini olarak kabul edebileceğimiz William Tecumseh Sherman'ı haklı, diğerlerini ise haksız çıkarmıştı: Birleşik Devletleri tekrar bir araya getirmek için dünya kadar kan dökülmesi gerekecek ve bunca kan döküldükten sonra da James Buchanan'ın yönettiği ülke, Shiloh ve Gettysburg, Antietam ve Cold Harbor'ın savaş meydanlarını dolduran cesetler kadar ölü olacaktı.

Ancak tüm bunların ötesinde çok daha büyük, daha iyi ve hepsinden önemlisi, daha *asil* bir neden söz konusuydu: "Tanrı'nın nezdinde bu ulus, yeniden özgür bir şekilde doğacak" (Lincoln'ün kendi sözleriyle), dört milyon kölenin zincirleri sonsuza dek kırılacak, özgürlük ve demokrasi hâlâ zorbalı ve aristokratlarla dolu bu dünyada zorbalık ve aristokrasiye galip gelecekti.

Elli yıl sonrasında Flanders'ta (I. Dünya Savaşı'nda) kaybedilen Fransız, Alman ve İngilizlerle kıyaslandığında neredeyse kayıp bir nesil olarak kabul edilmesi gereken yüz binlerce Amerikalının Güney'deki birkaç kale ve liman için ölmesi (yine aynı savaşta yaşanan) Somme ve Passchendaele'deki anlamsız katliamlar kadar büyük bir trajedi olurdu. I. Dünya Savaşı hem toprak için yapıldığı, hem de hiçbir sorunu çözmediği için anlamsızdı. Lincoln ve Jefferson Davis'in giriştiği İç Savaş da bundan farklı olmayabilirdi. Eğer savaşın amacı Amerika'daki nehirlerin kontrolü olarak kalsaydı, 1860'ların başlarında galip gelenler aynı amacı bir yüzyıl sonra da savunmak zorunda kalacaktı- tıpkı II. Dünya Savaşı'nda İngiliz ve Amerikalıların büyükbabalarının kazandığı ve babalarının da uğruna savaştığı bir toprak parçası için savaşmış olmaları gibi.

Ancak özgürlük ile demokrasi, adalet ve herkesin Tanrı ve adaletin huzurunda eşit olması; bunlar çok farklı emellerdi. Bunlar için ortalığı kan gölüne çevirmek çok üzücü olmakla birlikte trajik değildi: Trajedinin özünde bir değer boş yere kaybı vardır, oysa İç Savaş meydanlarında dökülen kan boşa gitmemişti. Her ne kadar meydanlarda korkunç ölümler yaşandıysa da, o genç adamlar çok büyük iyiliklere vesile olmuşlardı: Lincoln'ün sözleriyle, ölümleri "*halkın, halk tarafından, halk için yönetiminin yeryüzünden silinmeyeceğinin*" teminatı idi. Bundan dolayı İç Savaş tarihe, Amerika'nın kendi I. Dünya Savaşı olarak değil, hem bizim için hem de tüm insanlık için özgürlük ve demokrasiyi koruyan, Amerika'nın "en iyi kuşağının" savaşı olarak tarihe geçmişti.

1861'de ne Lincoln ne de Davis, sonunda sürüklenecekleri savaş için oy toplayabilirlerdi. Lincoln, Köleliği Kaldırma Yasası'nı çıkarma kararı yüzünden neredeyse koltuğunu ve bununla birlikte savaşı da kaybediyordu. O yıl Kuzey, önündeki dört yılın getireceği acıyı tahmin bile edemezdi. Etmiş olsalardı Güneyle

barış yapıp köleliğin zincirlerini sapasağlam bırakırlardı. Neyse ki, kimse geleceği göremedi (oldukça yaklaşan Sherman dışında kimse) ve gelecek, bu sayede daha iyi oldu.

Tarih bize ne öğretiyor? Üç şey: İlki, savaşların başladıktan sonra amaçlarının değiştiğini söyleyen Victor Davis Hanson'ın haklı olduğunu. İkinci olarak da, yeni amacın başlangıçtakinden çok daha iyi olduğunu. Çok az ulus başkalarının özgürlüğü için kendi oğullarını feda etmeyi seçer. Ancak bu gibi fedakârlıklar çoğu zaman kasıtlı olmaz, yapılan hatalar ve kazalar sonucu gelişir. Kuzeylilerin askeri hatalarının İç Savaşın uzamasına neden olup, askerlerin uğruna savaştığı toprak parçasına özgürlük getirme amacına kavuşması bunun bir örneğidir.

Üçüncü ve en önemli ders de kısa süren savaşların kalıcı sonuçlar sağlamazken uzun süren savaşların sonuçlarının daha etkili ve kalıcı olduğudur. McClellan'ın ordusu Richmond'ı alıp savaşı 1862 başlarında sona erdirseydi, kölelik ve ayrılıkçılık sürecekti ve "Güney yeniden ayağa kalkacak" bir slogandan çok gerçekçi bir tahmin olacaktı. Hitler Batı Avrupa'nın büyük bir kısmını -Danimarka, Norveç, Fransa ve Belçika, Lüksenburg, Hollanda- 1940'ün baharı ve yazının başlarına yayılan iki aylık bir sürede fethetmişti. Almanları yerlerinden oynatmak beş yıl aldı. Ancak Berlin'e indirilen uzun süreli ve sert darbe, süresini henüz doldurmamış olan "bin yıllık Alman imparatorluğu"nu yüzyıllar öncesinden sona erdirdi. Napolyon'un komutanları 1808 yılında İspanya'yı birkaç ay içinde fethetti. Wellington ve İspanyol gerillalarının Fransızları buradan çıkarması altı yıl sürdü; ama etkisi uzundu. O tarihten sonraki 190 yılda, hiçbir Fransız hükümeti İberya Yarımadası'nın bir dönümünde dahi hüküm süremedi.

İkinci Irak savaşı da Beyaz Saray'ın beklediği gibi ilkine benzese ne olurdu? Saddam devrilecek, Iraklılar kutlamalar yapacak, düzen hızla sağlanacak, ardından İngiliz ve Amerikan askerleri hızla bölgeden çıkacaktı. Peki sonra? Belki İran benzeri Şii mollalar başa gelebilir veya zalim bir Sünni despot idareyi ele geçirebilirdi, ya da en büyük ihtimalle bu ikisi arasında bitmeyecek bir iç savaş olurdu. Bugün ise çok daha iyi bir sonuç alma şansı gerçekten de var, ve bunun sebebi de isyanın devamı, hemen bastırılmamış olması. Sünnilerin uzlaşmazlıktan uzak tavrının yavaş yavaş kırılması gerekiyordu. Hızlı bir askeri müdahale Iraklı Kürtler ve Şiiler üzerinde uygulanan zulmü sürdürme hayallerini ortadan kaldırmak için yeterli değildi. Daha da önemlisi, geçtiğimiz 32 ayda gerçekleştirilen binlerce anlamsız cinayet Irak'ın Sünni, Şii ve Kürt, tüm kesimlerine Zarqawi ve müttefiklerinin ne kadar kötü niyetli ve tehlikeli olduğunu gösterdi. Bu dersin, bölgenin uzun vadedeki durumu için son derece yararlı sonuçlar doğuracağı kesin.

Bugün Irak'ta süren savaş Pickett'in saldırısı veya Birliğin Fredericksburg'daki Marye Tepeleri'ne gerçekleştirdiği ani saldırıya pek benzemiyor. Bir kere, İç Savaş çok daha kanlıydı: En zorlu muharebelerin tek bir gününde, son iki buçuk yılda Irak'ta ölümlerden fazla sayıda Amerikan askeri hayatını kaybetmişti. Ayrıca, bu savaşın başlama sebebi (yani Saddam Hüseyin'in sahip olduğu varsayılan kitlesel imha silahlarını ele geçirmek) Sumter Kalesi'nin kime ait olacağını belirlemek için savaştan çok daha asil ve yüce bir amaçtı. Yine de bazı paralelliklerden söz etmek mümkün. Saddam'ı devirip kimyasal ve biyolojik silahlarını ele geçirmek (işin içinde nükleer silahlar olmadığı sürece), 2.000'i aşkın hayatı feda etmeye değmezdi herhalde. Aynı şekilde, Lincoln'ın ilk başkanlık döneminde, Mississippi'yi kontrol etmek için Konfederasyonun sınırı boyunca kan dökmeye gerek yoktu.

Neyse ki, Lincoln savaşın amacını değiştirmeyi başarabildi. George W. Bush da savaşın amacını değiştirdi; ancak bu Bush'un planlarından çok düşmanlarımızın seçimleri sonucu gerçekleşti. Zarqawi ve Baaslı müttefikleri savaşı uzatarak, binlerce "terörizm heveslisini" hem bizim askerlerimiz hem de sivil Müslümanlarla savaşa sürükledi. Teröristler, 11 Eylül'de olduğu gibi sivil Amerikalılarla savaşırken bizim büyük bir kısmımızı ortadan kaldırmak için kendilerini feda edebilirler. Ancak Amerikan askerleriyle savaştıklarında şans bizden yana dönüyor. Dahası, ABD savaşı Müslüman topraklarına taşıyıp bu toprağı İslami teröre karşı verilen mücadelenin ön cephesi yaparak, Müslüman teröristleri sivil Müslümanları öldürmeye etkin bir şekilde zorladı. Zarqawi'nin Ürdün'deki feci otel bombalama olayının ardından sokaklardaki Arapların bize değil de teröristlere karşı ayaklanmasının nedeni de budur. İslam dünyası cihatçılarla Batılılar arasında değil, cihatçılarla kendilerine benzeyen diğer insanlar arasında taraf tutmaya başlıyor. Bin Ladin'in savaşını yavaş ama kararlı bir şekilde bir *iç savaşa* dönüştürüyoruz ve bu, ne bin Ladin ne de yandaşlarının kazanabileceği bir savaş.

Bu dinamiklerin meyvelerini Ortadoğu'da almaya başladık. Demokrasi, düzensiz bir şekilde olsa da Lübnan'da, Filistin'de, Mısır'da, İran'da ve hatta Suudi Arabistan'da bile yükselişe geçti. Ancak bunun nedeni Irak'ta yükselişi değil, demokrasi düşmanlarının *bizim* düşmanlarımızla aynı olması. Bu uğruna çarpışmaya geçecek bir savaş.

Bugün, bizim kuvvetlerimizle Iraklılar birlikte çarpışıyor ve yavaş yavaş milyonlara asla bilmedikleri bir özgürlüğü getirme umudu taşıyan iyi ve yüce amaçlı bu savaşı kazanıyorlar. Ancak Amerika yenilgiyi kabul edip çekilmeye hazır, hatta istekli görünüyor. Bu George Aiken'in Amerikan askerlerini Vietnam'dan kurtarmak için geliştirdiği ünlü formülün maalesef biraz anlamından sapmış hali. Tuhaftır, bu kadar yakınındayken böylesine büyük bir zafer şansını sokağa atmayı kim ister? Ancak bu hiç de tuhaf değil aslında. Tam tersine, geçmişte yaşanmış örneği de var.

Yeniden İç Savaş döneminin politik ortamına bakacak olursak, 1863'te sokaklardaki Kuzeyliler (bu terim o zamana ait olmamakla birlikte, kavram olarak mevcuttu) ayaklandı ve New York ulusumuzun gördüğü en korkunç isyana tanıklık etti. İsyancıların amacı Lincoln'ın savaşını dayandırdığı zorunlu askerlik politikasını sona erdirmektir. Bir yıl sonrasında, Grant ve Sherman'ın ordularının askeri başarılar elde etmesi kesin gözükürken bile, Lincoln seçimde büyük bir hezimetle uğrayacak gibi görünüyordu. Bazen askerler zafere yaklaştıkça, zafer sivillere daha uzak gibi görünüyordu. Yüce bir amaç, bunun için oğullarının savaşmak zorunda olduğu bir ulusa genelde pek de yüce görünmez. (Bunu savaşanlar anlayacaktır: Lincoln meydana gelen askerinin tam desteğine sahipti ve bahse girerim ki, bugünkü askerler Irak'taki savaşı tüm kalpleriyle destekliyorlar.) O gün de bugün olduğu gibi "başkalarının özgürlüğü", Amerika'nın pek çok şehir ve kasabasında yaşayanlara uğruna savaşmaya ve ölmeye geçecek kadar yüce bir amaç gibi görünmüyordu.

Ancak bu değerli bir amaçtır. Çünkü, Lincoln'ın herkesten daha iyi gördüğü gibi, başkalarının özgürlüğü bizimkinin de garantisidir. Kölelerini kırbaça çalıştıran Güneyli çiftçilerin olduğu bir dünya, Kuzeylilerin haklarının asla güvencede olmayacağı bir dünyaydı; doğum, ayrıcalık ve sınıf farkı Güneyde hüküm sürdüğü sürece, bunlar her yerde, hatta kendi evlerine daha yakın yerlerde, Kuzey'de bile hüküm sürebilirdi. Lincoln haklıydı: Ya demokrasi ve özgürlük değerleri yeni bir noktaya taşınacak ya da "yeryüzünden kalkacaktır". Aynı şey bugün de geçerli. Müslüman zorbalarla dolu bir dünya, Amerikalıları öldürmek için hayatlarını feda edecek bir sürü küçük bin Ladin'le dolu bir dünya demektir. İslami demokrasinin hüküm sürdüğü bir dünya ise genç

Müslümanlara tutkuları için başka çıkış noktaları sağlayacaktır. Bu da kesinlikle *onlar* için daha iyi bir hayat demek olduğu gibi, *bizim* için de daha iyi ve güvenli bir hayat.

Kuşkusuz, bunların hiçbiri Irak savaşını bezdirici bir hale getiren kötü yönetim ve hataları haklı çıkarmaz. Yönetim hem bizim askerlerimiz hem de Iraklı sivillerin değerli hayatlarına mal olan korkunç hatalar yaptı. Ancak bunlar Lincoln'ın savaşında daha da belirgindi. Çoğu savaşta hatalar yapılır muharebe planları yanlış yöne sapabilir. Oysa zaman zaman hatalar çok daha büyük doğrulara gidebilir; uluslar farkında olmadan kendilerini büyük fırsatların ortasında bulabilirler. Bu 1860'larda böyleydi, bugün de böyle.

İki buçuk yıl önce silahlı kuvvetlerimiz küçük bir amaçla, küçük bir savaş için yola çıktılar. Bugünse kendimizi çok daha büyük ve iyi bir amaca sahip yine çok daha büyük bir savaşın içinde görüyoruz. Bu yüce amaç, yola çıktığımızda aklımızda bulunanla aynı değil diyerek arkamızı dönüp gitmek, tarihin en acıklı ve ironik durumlarından biri olurdu. Ya düşmanlarımızın tercih ettiği bu savaşta onlar yenilinceye veya (daha da iyisi) ölünceye kadar çarpışacağız ya da milyonlarca Müslüman kadın ve erkek en son ve en büyük umutlarını kaybedecek; ve bizler de Ortadoğu otokrasisinin son kuşakta yetiştirdiği onlarca Muhammed Atta'dan birinin Manhattan semalarında yaratacağı yeni duman yığınlarıyla karşı karşıya kalacağız. Bu tercih sadece başkana değil, aynı zamanda bize de ait. Bizim de Lincoln'ın döneminde yaşayanlar kadar akıllı tercihler yapacağımızı umalım.

William Stuntz Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde profesördür.

*THE NEW REPUBLIC, (c)2005, The New Republic, LLC izniyle yeniden basılmıştır.
Reprinted by permission of THE NEW REPUBLIC, (c)2005, The New Republic, LLC*